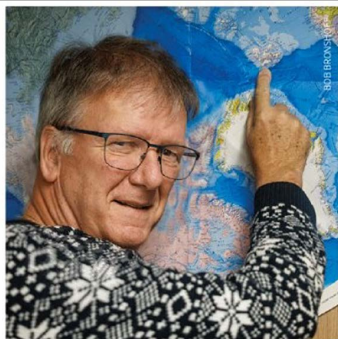

interview ↙

20 Interview

Maarten Loenen

'Elk jaar kom ik op Spitsbergen zo'n tien ijsberen tegen'

Inbeeld

06 Ingezoomd Het eerste wat Blue Ghost deed na zijn landing op het maanoppervlak was zijn eigen schaduw op de gevoelige plaat vastleggen.

4ff Fotoreportage Virussen kunnen tot tweeduizend keer kleiner zijn dan een zandkorrel. Toch zijn ze in beeld te brengen - met dank aan de elektronenmicroscopie.

Opinie

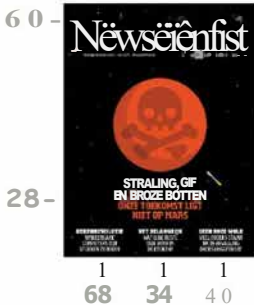
84 Interview Is het een goed idee om sociale media te verbieden onder tieners? Nee, zegt ontwikkelingspsycholoog Wouter van den Bos.

BG commentaar h de VS voolet mRNA-onderzoek aan banden gelegd. Terwijl deze technologie meer kan opleveren dan 'alleen maar' vaccins tegen ziekten zoals covid.

87 Column Als je inzet op je eigen overleven, kun je alleen maar winnen. schrijft New Scientist-redacteur Yannick Fritschy.

Op de cover

COVERONTWERP: PASCAL THIEMAN

1 1 1
68 34 40

COLOFON

KLANTENSERVICE 085 6202 606
otvnuilklitje+1856202606
Wlocontad""Tyt hap, tel
ingen wijtingrenenwagen.Ofrimlin.la"
3dooeakidsOP
rdMS0H
Postdrff FfoenUit7 HJ011 I)
AutimFWILUW .allv
ldipenl"
(hJ/8E ncl3letPorto, 1u.ea 15t) Wl
fiilopa' 157, buitenLRUPJ 17935,
Oidigt.v"anatr4,99pun. <
iamamospwonotng
*tenlnden
Losnumm...€ 10,95 (eend. VffZendcostn)

Hoofdcacdeiml/rll
Redactietp...tr.(bee)dcad11e
r"vanOlet(SlaClair)VannvldtS(h...
fennvli GllenLMS JorS
jir)St"U) (Ue) M, SltTie-clkIt
(tag
Mallardf...""Wf-clitrl"
Vf09ff en intinschap
revicde@novascimml)
ll @llw...nVlindwde)
Telredactie(worlrdantemefficzele
bownNdeN O N) *31(0)656202600
Post-mbezHildres uMt7H.
ICMTT meden...
AandftUIMfwerilt+nmNCoIn
<mltI...n8ellont.R Boaclob
BoeGndH, Ype J-nftaN-ikilly,
_23,1-PaAkeAjan, lMl J->nlinwan,
Milt- L" Chwde i,15= Pud
v013d MrlJC-mel J Padav.Calaghan,Usa
PR,DorinsSchnt, SchllrJ,DWIS
SDNM, lllu MstMfVkgates
HdenThotmoo, TictWn.Ddvltv
lanczabwMVLJnlytZozdI
*
Yef1,angWl Nio Odoono, Nio Odoal
@NioPaul Kaelert en
Bnlontw.rpSanna Torgstr(nMika)
VORMgeving Ferry +tcjn(F&J Meddl)
(Online) llylrlkthfmbmUB
(H)
H.tetnaenwiles sie...111
(H)
U11gevervtenHe<Jf5V
Onetel:tenNeseUoentlenax.
OlsbubU8e \NUN.P(9E)
ISSN ZZIA-7 403
Oeunie, -antlet lKWWOFkhaDe
aklN/Cllawnduk enDfloodum.

COPIRIGHTOe,ln deJ tag... I/JY
Scimlntstom ul ...
Mackon-cllCclhveonNewSclefiCMltd.De
tfoklsoe-mittdel.eera1noe
faiDe SoentistCOZSNew
"dewstUUNNscatDee C2025Jeeff
MeoabU/ HefenGvOgshndntml"tan
-anN<fuzijn YlnleIoN
ktemstH.Neant ughfMmagop
ffilpale Milden d ineen
dñ
openoemendmsontsteking
"lffDe DethitruM
oestffitfoe MeOVfGea.Nle1
Vlgerlswetwettlkebbepalgente,ageten24
...me,nemog2Werenen Uchlen(ben
getstfVlmichmtoIdltagYef.

= een
NewsC'ntstnditklNar
Inenorm
B hfficserve
Paswd tenn, Postbth
8-4010,2508 MOEn Haag
w...pes zen.N
IdantcnfipMxndk,en...

'De Noordpool zoals ik die ooit kende, bestaat niet meer'

Elke zomer trekt poolbioloog **Maarten Loonen** naar het hoge noorden, de brandganzen achterna. Zestig dagen zonder zonsondergang brengt hij door in het desolate Ny-Ålesund, een dorpje op Spitsbergen. Daar meet hij grassprietjes, vangt hij ganzen en ontwijkt hij ijsberen, terwijl de gletsjers afbrokkelen en de wereld om hem heen smelt.

Interview: Sebastiaan van de Water en Jim Jansen
Fotografie: Bob Bronshoff

Maarten Loonens gezicht is een open boek. Drie keer, tijdens ons gesprek in zijn Groningse werkkamer, vullen zijn ogen zich met tranen. Een keer zijn het tranen van dankbaarheid; de andere keren verdragen ze zorgen en weemoed. Maar net zo makkelijk beginnen zijn nog natte ogen te fonkelen, als hij bevroren spreekt over poolvossen, ijsberen en brandganzen - zijn dappere medebewoners van de poolwildernis op Spitsbergen.

Al 35 zomers op rij verblijft poolbioloog Loonen in het noordelijkste dorpje ter wereld: Ny-Ålesund. Een gehucht van amper vijftig huisjes en huizen. Omringd door fjorden, witte bergen, lege toendra's

en bemoste graskusten van oude Nederlandse walvisvaarders ziet Loonen elke zomer de wereld smelten. Hier monitort hij minutieus het wel en wee van de taaiere wezens die Spitsbergen hún thuis noemen, waaronder brandganzen, noordse sterren, ijsberen en insecten. Welke keuzes maken zij, nu hun oude instincten botsen met een razendsnel veranderende wereld?

'De Noordpool zoals ik mij die herinnerde van mijn eerste zomers, die bestaat al niet meer', verzucht hij. 'Maar toch... Ik kan het niet helpen; elke keer dat ik daar ben, vind ik het zo mooi. Het blijft voor mij een jongensboek.'

U brengt al 35 jaar de zomer door op Spitsbergen. Herinnert u zich de allereerste keer nog?

'Ja, die herinner ik me nog goed. Het was 1999. In dat eerste jaar trok ik meteen de wildernis in. Ik kwam aan bij de rand van een meer. Daar zette ik mijn tentje op en bracht ik alleen de nacht door. Ik was de enige mens in een omtrek van 60 kilometer. Toen ik wakker werd - ik weet niet eens hoe laat, want het was de hele nacht licht - deed ik de rits van mijn tent een beetje naar beneden. Ik stak de lens van mijn telescoop naar buiten en scande 20 vanuil mijn tent de omgeving. Om brandganzen te spotten. Dat was mijn enige taak die dag. Ik spotte er acht, weet ik nog. Een goede dag.'

Was u meteen verliefd op die woeste wereld?

'Ja, ik voelde het meteen: hier is het helemaal fantastisch.'

Als we foto's van Spitsbergen bekijken. oogt het er een beetje kaal en koud. waar zit die magie van Spitsbergen voor u in? 'Het is échte, ongerepte, spectaculaire natuur. Het is een wereld zonder het comfort en de veiligheid die je gewend bent. Zodra je het dorp uitgaat, sta je in de wildernis, waar je jezelf moet zien te redden. Dat brengt iets naar boven. Dat is moeilijk uit te leggen.'

Bent u het liefst alleen in die wildernis? 'Niet per se. Als het kan, neem ik elk jaar twee studenten mee. Voor hen is het vaak een ervaring die ze nooit meer vergeten. Ik geniet ook van het dierenleven. Vanuit ons huisje in Ny-Ålesund kijk je rechtstreeks uit op een eiland waarop je zeehonden ziet liggen. En jarenlang hebben vlak buiten mijn huisje poolvosjes een burcht gehad. Dan stapte ik naar buiten en dan zag je daar puppy's spelen, of kwam hun moeder met een gans of kuiken brengen als maallijd. Prachtig om daar deel van uit te maken.'

Als u ons één plek op Spitsbergen kon laten zien, welke zou dat dan zijn? 'Elk jaar vaar ik met de studenten naar een bepaalde plek toe. Dan zetten we de motor uit. Wordt het muisstil. We dobberen. Eten wat. En dan - ik kondig niets aan, maar een op de drie keer gebeurt het - zie je gewoon het ijs van gletsjers in de fjorden vallen. Van die grote brokstukken, die een joekel van een golf opwekken. De studenten schrikken zich af en toe kapot, maar het is zo indrukwekkend.'

En IJsberen? Komt u die vaak tegen? 'Steeds vaker. Het wordt eigenlijk almaar gevaarlijker op Spitsbergen. In de zomer 1999 kon ik zonder vrees mijn tentje opzetten. IJsberen waren destijds al jaren niet meer gezien. Pas in 2006 keek ik voor het eerst een ijsbeer recht in de ogen. Nu hebben we elk jaar tien ontmoetingen.'

waarom zijn er steeds meer IJsberen? 'Ze zijn tegenwoordig beschermd. Er wordt dus niet meer op ze gejaagd. Daardoor verliezen ze hun schuwheid voor mensen. Daarnaast is er 's zomers steeds minder zee-ijis en blijven ze daarom vaker aan land.'

'In het Noordpoolgebied verloopt klimaatverandering veel sneller dan elders ter wereld'

U ziet dus regelmatig zo'n ijsbeer op u afkomen. wat voelt u dan? 'Verwondering. Ik vind dat prachtig, liet is echt hartstikke mooi, als je op een veilige plek staat.'

Wordt u niet bang?

'Nee, hoor. Maar als zo'n ijsbeer dichterbij komt, dan moet je natuurlijk in actie komen. Daarom hebben we ook altijd gewe-

ren bij ons. Dar is zelfs verplicht. We krijgen ook schietles. Maar ik heb nooit hoeven schieten, omdat ik op tijd weglucht. Soms nét op tijd. Vorig jaar bijvoorbeeld. We waren op een eiland aan gemeerd en hadden in de verte aan de andere oever een ijsbeer gespot. Toen zei ik tegen een student: 'Stop al je werk, blijf alleen maar letten op die beer.' Al snel meldde zij ons via de walkietalkie: 'De ijs-

FLOORTJE ZONNEVELD

ISTOCK

beer gaat nu het water in. Over.' Dus wij snel terug naar de boot. Op de weg terug kon ik het niet laten toch nog wat ganzen- nesten te inspecteren. De studente die mee was, werd een beetje boos op mij. 'Schiet nou op!' 'Ach, genoeg lijd', dacht ik. Wij dus naar de boot, stappen in, varen weg, kijken achter ons en zien die ijsbeer op de plek staan waar net onze boot nog lag aangemeerd.'

Hebt u nog meer van dat soort close encounters beleefd?

'Het jaar daarvoor waren we op hetzelfde eiland en zagen we ook een ijsbeer. Dus wij benen snel terug naar de boot. Intussen kijken we om: komt hij achter ons aan of niet? Nou, hij kwam niet achter ons aan. Oké, mooi. Dus wij varen met de boot weer weg. Zien we die ijsbeer via de andere kam naar ons toe zwemmen! Hij had heel slim een omweg genomen.'

U was bijna in een hinderlaag gelokt?

'Ja, zo'n ijsbeer is niet gek, natuurlijk. Ik bedoel: hoe vang je een prooi in een extreem open gebied waar de hoogste planten maar een paar centimeter hoog zijn? Een beetje strategisch inzicht is dan wel nodig. En zo'n ijsbeer heeft maar één succesje per week nodig. Dat kan een zeehond zijn, maar ook een onderzoeker, haha. Hoe dan ook, dit soort dingen maakt het echt een avonturenboek. Ik blijf het zeggen: het is een ongelooflijke jongensdroom. Een bijzondere wereld.'

Hebt u die bijzondere wereld de voorbije 35 Jaar zien veranderen?

'Ja. Grippend. Klimaatverandering verloopt in het Noordpoolgebied veel sneller dan elders ter wereld. Dat komt onder meer doordat het warme zeewater de lucht verwarmt. Het is op Spitsbergen gemiddeld 6 graden warmer dan in 1990. In de winter zelfs al 8 graden.'

S tot 8 graden -dat moet enorme gevolgen hebben.

'Het Spitsbergen dat ik 35 jaar geleden voor het eerst zag, dat bestaat eigenlijk niet meer. De gletsjers wijken alsnog verder terug. Zo'n 300 meter per jaar. Dus over nog eens 35 jaar valt dat op tot een extra kilometer of tien. De Noordpool zoals ik me die herinner van mijn eerste

FLOORTJE ZONNEVELD

beer gaat nu het water in. Over.' Dus wij snel terug naar de boot. Op de weg terug kon ik het niet laten toch nog wat ganzen- nesten te inspecteren. De studente die mee was, werd een beetje boos op mij. 'Schiet nou op!' 'Ach, genoeg lijd', dacht ik. Wij dus naar de boot, stappen in, varen weg, kijken achter ons en zien die ijsbeer op de plek staan waar net onze boot nog lag aangemeerd.'

Hebt u nog meer van dat soort close encounters beleefd?

'Het jaar daarvoor waren we op hetzelfde eiland en zagen we ook een ijsbeer. Dus wij benen snel terug naar de boot. Intussen kijken we om: komt hij achter ons aan of niet? Nou, hij kwam niet achter ons aan. Oké, mooi. Dus wij varen met de boot weer weg. Zien we die ijsbeer via de andere kam naar ons toe zwemmen! Hij had heel slim een omweg genomen.'

U was bijna in een hinderlaag getokt?

'Ja, zo'n ijsbeer is niet gek, natuurlijk. Ik bedoel: hoe vang je een prooi in een extreem open gebied waar de hoogste planten maar een paar centimeter hoog zijn? Een beetje strategisch inzicht is dan wel nodig. En zo'n ijsbeer heeft maar één succesje per week nodig. Dat kan een zeehond zijn, maar ook een onderzoeker, haha. Hoe dan ook, dit soort dingen maakt het echt een avonturenboek. Ik blijf het zeggen: het is een ongelooflijke jongensdroom. Een bijzondere wereld.'

Hebt u die bijzondere wereld de voorbije 35 Jaar zien veranderen?

'Ja. Grippend. Klimaatverandering verloopt in het Noordpoolgebied veel sneller dan elders ter wereld. Dat komt onder meer doordat het warme zeewater de lucht verwarmt. Het is op Spitsbergen gemiddeld 6 graden warmer dan in 1990. In de winter zelfs al 8 graden.'

S tot 8 graden -dat moet enorme gevolgen hebben.

'Het Spitsbergen dat ik 35 jaar geleden voor het eerst zag, dat bestaat eigenlijk niet meer. De gletsjers wijken alsnog verder terug. Zo'n 300 meter per jaar. Dus over nog eens 35 jaar valt dat op tot een extra kilometer of tien. De Noordpool zoals ik me die herinner van mijn eerste

interview

expedities, die is voor goed verdwenen. Dal is gewoon... ja -.'

Loonen barst in tranen uit.

U ziet met eigen ogen iets dierbaars wegwijven?

'Ja, inderdaad. Ik zal wat voorbeelden geven. Alle jonge ijsberen leren van hun moeder: zwem 's zomers naar het noorden, naar het ijs. We hebben de reis van zo'n jonge ijsbeer eens gevolgd met een tracker. Ze zwom braaf naar het noorden. 150 kilometer hield ze het vol... En toen draaide ze gedesillusieerd weer om. Ze had geen ijs gevonden. Dat lag inmiddels nog eens 150 kilometer noordelijker. Onbereikbaar ver.'

Dat is niet best.

'Ander voorbeeld. Een van de dingen die ik al 35 jaar doe, is meten hoeveel voedsel er is voor de ganzen. Dan zit ik om mijn knieën, plaats ik ringetjes rondom grassprietjes. Iedere week kom ik terug naar dat grassprietje om te meten hoeveel het gegroeid is. Dan kan ik precies bijhouden hoeveel de ganzen ervan hebben gegeten. Ik weet nog dat ik in een van mijn eerste jaren op Spitsbergen zo op mijn knieën zat en plots hard gerommel hoorde. Onweer, dacht ik eerst. Maar dat was het niet. Het waren stukken ijs die aan het afbreken waren van de smeltende gletsjer in de buurt. Tegenwoordig hoor ik dat geluid nooit meer als ik grassprietjes meet. De gletsjers smelten nog wel, maar ze zijn te ver weg om het te horen.

En nog een voorbeeld. Aan de overkant van het fjord ligt Blomstrandhalvøya. Dal is Noors voor 'het schiereiland van Blomstrand', vernoemd naar een oude avonturier. Op een dag besloot ik zo ver mogelijk langs de kust van het schiereiland te varen. Wat bleek... Ik kon er helemaal omheen varen! Het oude schiereiland was een eiland geworden! Zo ver had het ijs zich teruggetrokken.'

Wat doet dit met u?

'Ik vind het soms lastig om er niet emotioneel van te worden, zoals je hebt gemerkt. De rest van de wereld spreekt nog steeds over klimaatverandering alsof het een hypothetisch scenario is. Maar ik zit al sinds 1989 midden in een smeltende wereld.

Daarom juichte ik zo hard toen er op de klimaatop van Parijs in 2015 eindelijk goede afspraken werden gemaakt. Maar we zijn tien jaar verder en ik zie helemaal niets terug van al die mooie plannen. Kijk de statistieken er maar op na: wereldwijd daalt de uitstoot van CO₂ of methaangas nog altijd niet. Integendeel!

Wordt u daar moedeloos van?

'Getergd! Ik voel me verplicht om mensen te vertellen wat er aan het gebeuren is. Daarom geef ik nu veel lezingen. Al die

dikke rapporten en cijfers en grafieken maken schijnbaar geen indruk op het publiek. Maar wat ik gezien heb, met mijn eigen ogen, dat is niet abstract. Dat is echt.'

Komen uw verhalen wel over. denkt u?

'Ik hoop het. Ik breng het scherp. Soms als ik lezingen geef, dan zeg ik dat ik, toen ik twaalf was, aan mijn vader vroeg: 'Wat wist jij van de Jodenvervolgging tijdens de Tweede wereldoorlog?' Dan zei hij: 'Och, dat wisten we allemaal niet. We dachten dat de Joden te werk werden gesteld in

'Sommige ganzen produceren zomer na zomer nieuwe kuikens, terwijl andere dat zelden doen'

Duitsland ofzo.' En dan vraag ik het publiek: 'Wat vertel jij je kleinkinderen straks, als ze vragen wat jij wist over klimaatverandering? Zeg je dat je er ook niks van wist?' En dat is het einde van mijn verhaal.'

Poeh...

'Ja, dat komt aan. Bij mij in elk geval. Heel sloom hoor, want ik heb dit al honderden keren gedaan. Maar ik kan het nog steeds niet zeggen zonder...'

De emoties wellen bij Loonen zichtbaar weer op.

'Ja, zonder het gevoel te krijgen dat ik nu dus zelf in die situatie zit van de jaren

veertig. Dat zorgt ervoor dat ik dit verhaal aan iedereen wil vertellen.'

Zou u het liefst elk jaar een groep regeringsleiders even meenemen naar Spitsbergen?

'Jazeker. Maar, weet je, hoewel de omgeving verandert, is het voor wie daar komt niet eens zozeer schrikken, maar vooral genieten. Van hoe ongelooflijk ongerept mooi het is. Nog steeds.'

Uw jaarlijkse trek naar Spitsbergen heeft natuurlijk een wetenschappelijke reden. U doet onderzoek naar brandganzen. Hoe gaat dat in zijn werk?

'Ik arriveer altijd op Spitsbergen een week voordat de eieren van de ganzen uitkomen. Dan kan ik rustig kijken hoeveel eieren er precies gelegd zijn, welke ganzen er allemaal een nest hebben, wat de paartjes zijn enzovoort. 11 tot 12 maanden later, als de ganzen wegvliegen met de jongen, dan vertrek ik ook weer. In die tussentijd heb ik enorm veel gegevens verzameld.'

Voor het verzamelen van sommige van die gegevens moet u ganzen vangen. Hoe gaat dat in zijn werk?

'Dat is niet zo moeilijk. Ganzen zijn op Spitsbergen beschermde dieren. Ze lopen de hele zomer rond en vrij door ons dorp. Daardoor kun je ze makkelijk benaderen. Eigenlijk vang je ze net als een kudde schapen. Met een groep mensen drijven we ze in een afgezet cirkel bijeen.'

Vliegen ze niet weg?

'Nee, want in de periode dat wij de ganzen vangen, kunnen ze niet vliegen. Tijdens het broedseizoen verliezen ganzen hun grote slagpennen - grote veren. Stel je de ganzenveren voorwaars Shakespeare mee schreef. Zonder die slagpennen kunnen ze niet vliegen. 23 dagen lang lopen

ze alleen maar. Pas tegen de tijd dat hun jongen kunnen vliegen, zijn hun slagpennen weer lang genoeg en kunnen zij ook weer vliegen.'

Eenmaal omsingeld grijp je ze?

'Eerst laten we ze twee uur in die cirkel staan. Ganzen hebben een heel snel verteringssysteem. Binnen 15 tot 20 uur na een maaltijd komt alles er weer uit. We wachten tot hun darmen leeg zijn. Dat stinkt ontzettend, maar dan slaan we toe. We vangen bijna honderd ganzen per keer. Dan markeren we ze met gekleurde nekkringen en kunnen we ze voortaan van 200 meter afstand volgen met een telescoop.'

waar kijkt u dan naar?

'Ik probeer individuele levensgeschiedenissen van de brandganzen te maken. Daarom verzamel ik zo enorm veel informatie over ze: wat ze eten, hoeveel ze eten, waar ze lopen, noem maar op. 'De gemiddelde gans bestaat niet', zo luidt mijn lijfspreuk.'

De gemiddelde gans bestaat niet?

'Zeker. Je hebt superbeesten en je hebt een hele hoop schlemielen. De meerderheid van de ganzen is een genetisch eindstation.'

Eris een klein aantal mannetjesganzen dat alle vrouwtjes regelt?

'Nee, nee, ze zijn wel monogaam. In het tweede jaar paren ze, en dan blijven ze voor het leven bij elkaar. Maar sommige ganzen produceren zomer na zomer nieuwe kuikens, terwijl andere dat zelden doen. Of ze krijgen wel kuikens, maar die slevten dan tijdens het opgroeien of tijdens de lange trek.'

Welke wetenschappelijke raadsels hoopt u met al uw gegevens op te lossen?

'Toen ik eind jaren tachtig naar Spitsbergen trok, was de populatie van brandganzen in heel Europa aan het toenemen. Dat kwam onder meer doordat hoeren steeds meer kunstmatig gingen gebruiken. In Europese winters groeide er steeds meer gras, waardoor er meer ganzen konden overleven. Dat was prima, maar riep een interessante vraag op: hoe vinden al die extra ganzen 's zomers op Spitsbergen

cv

Maarten Loonen (Dongen, 1961)

is Voorzitter, poolbioloog en wetenschappelijk directeur van het Nederlands Poolstation op Spitsbergen. In 1997 promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) op het onderwerp dat hem tot op de dag van vandaag blijft fascineren: de brandganzen van Spitsbergen. Als bevoegde docent aan de RUG inspireert hij al decennialang studenten. In 2015 en 2022 organiseerde hij grote poolexpedities waar tientallen Nederlandse onderzoekers zich bij aansloten. Zijn levenswerk werd 2021 bekroond met een benoeming tot Oltinir in de Orde van Oranien-Nassau.

nog genoeg plekjes om te broeden en te overleven? Want daar verandert niets, was toen het idee. En dus werd het mijn taak om te meten hoeveel ruimte er op Spitsbergen is. \Want dat zou wel eens de nieuwe bottleneck van de Europese populatie kunnen worden.'

Hoe groot is die ganzenpopulatie inmiddels?

'In 1943 waren er 243 ganzen op Spitsbergen. 1\vee jaar geleden 44.000.'

Dat is niet mis. Die bottleneck blijkt dus niet te bestaan?

'Zo simpel is het niet. Er zijn op Spitsbergen meer sneeuwvrije plekken ontstaan die geschikt zijn om te broeden, doordat het er zoveel warmer is geworden, maar die bottleneck bestaat wel degelijk. liet heeft een paar decennia geduurd, maar we hebben inmiddels kunnen bewijzen dat op Spitsbergen wordt bepaald hoeveel ganzen in Europa kunnen leven.'

In het kader van uw ganzenqueeste bent u ook eens meegevaren naar een verlaten eiland 806 kilometer ten noorden van IJsland. Jan Mayengenaamd. Wat ging u daar doen?

'Jan Mayen is fantastisch. Een arctisch eiland met maar drie kleuren: wit, zwart en groen. Wit door het ijs en de sneeuw. Zwart door het vulkanische gesteente. En groen door het vele mos dat er groeit. De Koninklijke Marine plande tien jaar geleden een tocht naar dat eiland om een oude gedenksteen te fatsoeneren die koningin Wilhelmina daar ooit had geplaatst ter ere van de Hollandse Walvisvaarders die daar begraven liggen. Ik heb die kans aangegrepen en ben meegevaren om een interessante hypothese te onderzoeken over mijn ganzen: dat de ganzen er zelf voor zorgen dat de grassen die ze eten blijven bestaan.'

Wat was de gedachte daarachter?

'Op zulke hoge breedtegraden winn mos het normaliter altijd van gras. Alleen op plekken waar mos wordt opgegeten of kapot wordt gelopen, kan gras gedijen. Overal op Jan Mayen zie je dikke, zachte lagen mos. Maar precies op de plekken waar ganzen broeden, groeit dus gras. Dat komt doordat de ganzen het mos kort

houden; dat hebben we toen kunnen aantonen.'

Bent u nu 35 jaar nog niet uitgekeken op de brandganzen?

'Nee, nee! Met blijft heel spannend werk, omdat alles zo heftig aan het veranderen is. Ieder jaar is het de vraag welke grote systeemshock ons nu weer te wachten staat. In 2021 waren alle kuikens opgegeten door poolvossen; in 2022 hadden ijsberen alle nesten leeggeroofd; in 2023 stierf een kwart van de ganzen tijdens hun winterverblijf in Schotland door vogelgriep. Elke catastrofe roept nieuwe onderzoeksvragen op. Bovendien ben ik mijn onderzoeksblik aan het verruimen.'

Op welke manier?

'Ik volg bijvoorbeeld de noordse stern, een vogel die elk jaar heen en weer vliegt tussen de Noordpool en de Zuidpool. En ik verzamel tegenwoordig ook insecten. Muggen en vliegjes.'

Zijn die er ook in het Noordpoolgebied?

'Ja, het is heel wonderlijk, maar ze zoemen hier 's zomers echt rond. Ik gebruik valletjes om ze te vangen en hun populatieaantallen te monitoren. Hier op mijn bureau liggen toevallig potjes waarin Spitsbergse vliegjes op alcohol drijven.'

Loonen reikt een potje aan.

Hoe vangt u deze beestjes?

'Ik gebruik bakjes met een zeepoplossing en een verticaal netje erboven. Wanneer insecten tegen dat netje vliegen, laten ze zich vallen. En dan belanden ze dus in de zeepoplossing. Die loopt via hun adembuïjes hun lichaam in en dan stikken ze. Om de twee dagen laat ik zo'n valletje door een student leeghalen en dan krijg ik dus een mooie buï. Och, als ik toch meer tijd had, zou ik nog zoveel meer willen onderzoeken ...'

Zoals?

'Op Spitsbergen vind je 's zomers een heleboel ondiepe meertjes. Dat komt niet door regen, maar doordat smeltende sneeuw als gevolg van de permafrost niet weg kan stromen. Ik zou graag laten analyseren wat er in die meertjes allemaal gebeurt. Want elk meentje is een uniek 'eiland' van leven - vol met beestjes en dingetjes waarvoor dat meertje hun hele wereld is. Heel mooi.'

Over mooi gesproken: hoe is het voor u om na een lange zomer op Spitsbergen weer terug te keren in Groningen?

'Dat is schrikken. Vooral de eerste jaren was dat zo. Eenmaal terug in Groningen... ondanks het er altijd ontzettend stinken.'

Stinkt Groningen?

'Niet meer dan andere steden, denk ik. Maar als je gewend bent geraakt aan de koude, lege vrieslucht van het Noordpoolgebied, dan merk je dat hier van alles door de lucht zweeft, zoals uitlaatgassen van auto's of bussen. Ook die herrie van de stad - daar moest ik echt aan wennen. Nu gaan de overgangen me makkelijker af.'

waar bent u eigenlijk gelukkiger: op Spitsbergen of in Groningen?

'Ik heb mezelf wetenschappelijk directeur genoemd, zodat ik mee mocht beslissen'

'O, die keuze is helemaal niet moeilijk. Hier in Groningen woont mijn gezin en dat gaat boven alles. Ik ben mijn vrouw en kinderen heel dankbaar dat ze het verdragen dat ik elke zomer twee maanden weg ben. Dat ze me dit echt gunnen en me steunen...'

Loonen breekt opnieuw.

'Twee maanden van huis zijn, is ook echt wel mijn limiet. Ik ben één keer drie maanden op Spitsbergen gebleven. Maar zo lang wil ik nooit meer weg zijn.'

Hoe houdt u eigenlijk contact met het Groningse. tijdens die lange zomers op de Noordpool?

'Nu gaar alles soepel via internet. Maar in de beginjaren schreef ik lange brieven naar mijn vrouw. Later stapten we over op cassettebandjes. Dan liep ik builen, in de koude wind, terwijl de cassetterecorder

draaide, en vertelde ik wat ik zag. Ik weet nog dat een noordse stern me tijdens zo'n opname eens luidkeels aanviel. Ergens vond ik dat leuk, want dan dacht ik 'Mooi, dit kan zij later herbeleven.' Ik vond het ook heel fijn om te luisteren naar wat zij me stuurde. Dan was ze bijvoorbeeld soep aan het koken en hoorde ik blub, blub, blub, blub. Dat deed me veel.'

Wat mooi. Hebt u die bandjes nog?

'Ja, maar dat is het pijnlijke: we spoelden ze steeds over. Ze gingen heen en weer tussen ons. Dus elke keer wist je dat je een dierbare opname aan het uitwissen was...'

Wat spijtig! Hoeveel zomers wilt u nog op Spitsbergen doorbrengen? u bent nu 64, uw pensioen komt dichterbij...

'Zolang ik het kan, wil ik daarheen blijven gaan.'

Om als wetenschapper naar antwoorden te blijven speuren?

'Nou, dat klinkt misschien gek, maar ik weet niet of ik me van binnen altijd wetenschapper voel.'

Niet? U bent poolonderzoeker te veld en zelfs wetenschappelijk directeur van het poolstation.

'Ja, maar ja... Die titel heb ik zelf verzonnen. Twee keer per jaar is er een belangrijke internationale vergadering. Alleen directeurs van instituten op Spitsbergen doen daaraan mee. Dus heb ik mezelf ook maar die titel gegeven, zodat ik mee mag beslissen. Van binnen voel ik me soms meer een boer - met als mijn beide grootvaders. Alleen staat mijn ganzenboerderij toevalig op Spitsbergen.'

HOE KLIMAATBESTENDIG IS DE KEIZERSPINGUÏN?

NewScientist

 Nederlāndstalige editie 1 mei 2025 1NewScientist.nl

Ideeën die de wereld veranderen

**STRALING, GIF
EN BROZE BOTTEN**
**ONZE TOEKOMST LIGT
NIET OP MARS**

**REKENREVOLUTIE!
'OMKEERBARE'
COMPUTERS ZIJN
STUKKEN ZUINIGER**

**VET BELANGRIJK
WAT IS DE BESTE
OLIE VOOR IN
DE KEUKEN?**

**GEEN ROZE WOLK
VEEL OUDERS ST AN
NA DE BEVALLING
DOODSANGSTEN UIT**